

FASES	Ensimmäiset oireet	Diagnosi	Hoito	Seuranta
Tauti	<ul style="list-style-type: none"> SPG:n varhaiset oireet voivat olla epämääräisiä. Niitä voivat olla vaikeus kävellä tai juosta, jalkalihasten jäykkyys tai vaikeudet hallita jalkojen liikkeitä. Oireet voivat alkaa missä iässä tahansa, mutta useimmiten ne alkavat joko lapsuudessa tai 30–50-vuotiailla aikuisilla. 	<p>SPG-diagnosi</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG on sateenvarjokäsite, jonka alla on monta eri tautityyppiä. Niitä on tunnistettu yli 90, ja määrä kasvaa vuosi vuodelta. Eri HSP-tyypeillä on erilaiset periytymismallit, alkamisikä, oireet ja etenemisnopeus. Väärät diagnosit ovat yleisiä. SPG voidaan diagnosoida virheellisesti esimerkiksi aivohalvaukseksi, MS-taudiksi, ataksiaksi, niveltulehdukseksi, lihasdystrofiaksi tai muun tyyppiseksi liikehermosairaudeksi. 	<p>Ei-motoriset oireet</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG:n ei-motorisia oireita ovat usein virtsa- tai suolisto-ongelmat, kipu, masennus, väsymys, kouristukset ja iho-ongelmat. Harvinaisempiin SPG-tyyppisiin voi liittyä seuraavia oireita: oppimisvaikeudet, puhe-, kuulo- ja näköhäiriöt, dementia, ataksia ja ylävartalon toimintahäiriöt. Myös muut kuin SPG-sairauteen liittyvät vaivat (masennus, eristyisyys, yksinäisyys jne.) voivat olla merkittäviä, mutta niistä ei useinkaan keskustella. 	<ul style="list-style-type: none"> SPG:n oireet etenevät yleensä hitaasti useiden vuosien kuluessa, ja uusia oireita voi kehittyä ajan myötä. Oireiden vaikutusten päivittäinen vaihtelu voi olla suurempaa kuin SPG:n vuosittainen eteneminen. Fysioterapia ja/tai venytykset ovat tärkeitä. Mahdollisiin spastisuuteen, kipuun, virtsarakon/suoliston ongelmiin sekä masennukseen on saatavilla hoitoja. <p>SPG-potilaat saattavat tarvita liikkumisen apuvälineitä, jotka muuttuvat ajan myötä.</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG voi aiheuttaa suuria muutoksia työelämään tai arkeen kotona. Kotona SPG:tä sairastavat saattavat tarvita luiskia tai tartuntakahvoja. Jos he tarvitsevat pyörätuolia, he saattavat tarvita kylpyhuoneiden muuttamista märkätiloiksi, apuvälineitä portaissa kulkemiseen sekä apuvälineitä siirtymisiin. He saattavat myös tarvita muutostöitä keittiössä. SPG:n eteneminen vaikuttaa usein työkykyyn. Potilaat saattavat tarvita työnkuvan muutoksia voidakseen jatkaa työelämässä. Lopulta sairaus voi johtaa työkyvyttömyyteen.
Oireet, diagnostiikka, hoito	<p>Oireiden kirjo</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG:n alkuvaiheessa havaitaan tutkimuksissa usein kävelyn ja tasapainon vaikeuksia. SPG:tä sairastavilla voi olla myös väsymystä, kipua, virtsankulun ongelmia tai mielialaoireita, eivätkä he ymmärrä, että nämä voivat liittyä SPG-sairauteen. Diagnoosin varmistaminen vaatii tutkimuksia. Eurooppalainen referenssiverkosto on laatinut SPG:n diagnostisen vuokaavion. https://www.ern-rnd.eu/wp-content/uploads/2019/02/ERN-RND-Diagnostic-Flowchart-SPG_final-1.pdf. 	<ul style="list-style-type: none"> SPG:n kliininen diagnosi voidaan antaa vasta, kun monet muut sairaudet on suljettu pois. Kliininen diagnosi edellyttää todennäköisesti aivojen ja selkärangan magneettikuvausta ja useita muita tutkimuksia. SPG:lle voidaan saada geneettinen diagnosi, mutta geenitutkimusten tulokset voivat olla epäselviä. Vaikka luotettavia geenitestejä onkin saatavilla useimpien yleisempien SPG-tyyppien osalta, liittyy testitulosten tulkintaan ongelmia: <ul style="list-style-type: none"> kyseistä SPG-tyyppiä varten ei välttämättä ole vielä käytettävissä geenitestiä. aina ei saada näyttöä siitä, että jokin löydetty mutaatio liittyy SPG:hen - geenitesteissä on 30–40 %:n diagnostinen aukko. Jos geneettinen diagnosi varmistuu, on prosessi suoraviivainen. Potilaalle olisi tarjottava perinnöllisyysneuvontaa. Myös ennakoivat geenitestit ovat mahdollisia, mutta ne vaativat aina edeltävää perinnöllisyysneuvontaa. SPG-sairailla on kliinistä ja/tai geneettistä päällekkäisyyttä muiden sairauksien kanssa. 	<p>Motoristen ja ei-motoristen oireiden hallinta</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG:tä sairastavien ihmisten ohjaaminen eri asiantuntijakeskuksiin tapahtuu heidän tarpeidensa ja oireidensa mukaan. Suunnitelmaa on muutettava ajan myötä, kun sairaus etenee ja oireet muuttuvat. Asiantuntijoiden valikoima riippuu potilaan motorisista ja ei-motorisista oireista, ja niihin voi kuulua mm. kävelyn tukeminen ja ortopedinen arviointi selkärangan ja jalkojen sekundaaristen epämuodostumien varalta. SPG:tä sairastavat tarvitsevat todennäköisesti neuvoja kivun hallintaan, väsymyksen hallintaan, hyvinvoinnin parantamiseen ja virtsarakon/suoliston toimintahäiriöiden hoitoon. 	<p>Henkilökohtainen seuranta</p> <ul style="list-style-type: none"> Vaikka on olemassa joitakin yleisiä malleja, jotka liittyvät tiettyntyyppisiin SPG:n muotoihin tai tiettyihin ikäryhmiin, on SPG:n etenemisen ennustaminen yksittäisen henkilön kohdalla vaikeaa. On vaikea vastata tarkasti kysymyksiin kuten "milloin tarvitsen pyörätuolin?". Säännöllinen seuranta on hyödyllistä, ja hoitosuunnitelmia olisi mukautettava yksilöllisesti erityisesti oireiden muuttuessa ajan myötä. Hoitosuunnitelmat tarvitsevat SPG:tä sairastavan hyväksynnän, ja hänen on pystyttävä ymmärtämään, miten oireiden hoitoa ja hallintaa koskevien päätösten tekeminen voi auttaa häntä tulevaisuudessa.
Haasteet	<p>Varhainen ja luotettava diagnosi</p> <ul style="list-style-type: none"> Monet terveydenhuollon ammattilaiset tuntevat SPG:n huonosti, ja diagnoosin varmistuminen voi edellyttää useiden asiantuntijoiden tapaamista. Diagnoosin epävarmuus voi vaikuttaa hyvinvointiin. 	<p>Laaja-alaisen ja moniammatillisen hoidon tarve</p> <ul style="list-style-type: none"> Diagnostiikkaa pitää kehittää, jotta potilaat saavat oikean diagnoosin nopeammin ja vältetään väärä diagnooseja. Diagnoosin jälkeen asiantuntijoiden pitäisi tuntea SPG:n koko taudinkuva – motoriset ja ei-motoriset oireet sekä niiden vaikutus hyvinvointiin. Ohjauksen eri asiantuntijakeskuksiin tarpeiden ja oireiden mukaan pitäisi olla rutiinomaista, jotta SPG:tä sairastavat henkilöt voivat saada koordinoitua hoitoa. Monialaisen tiimin kokoonpano riippuu hoidon vaiheesta ja siitä, mitä oireita ilmenee ajan mittaan. Diagnoosin tekohetkellä tarvitaan todennäköisesti seuraavia asiantuntijoita: neurologi, perinnöllisyyslääkäri, sekä radiologi magneettikuvausta tai muita kuvantamistutkimuksia varten. Diagnoosin jälkeen liikkumisongelmien vuoksi tarvitaan usein fysioterapeuttia kuntoutusta, liikkumisen apuvälineitä, sekä kaatumisten ehkäisemistä ja tasapaino-ongelmien hallintaa varten. Lääkäreiden pitäisi pystyä auttamaan SPG:tä sairastavia ymmärtämään asiantuntijoiden antamaa tietoa ja tulkitsemaan, mitä se tarkoittaa heidän kannaltaan. Monien SPG:tä sairastavien ihmisten on toistettava tarinansa jokaiselle uudelle asiantuntijalle, ja tiedonsiirtoa asiantuntijoiden välillä olisikin parannettava. 	<p>Parantavan hoidon löytäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG:hen ei toistaiseksi tunneta parannuskeinoja, vaan kaikki hoito on oireenmukaista. SPG:n nykyiseen tutkimustyöhön kuuluu biomarkkereiden etsiminen, SPG:n solu- ja eläinmallien tutkiminen, uusien lääkehoitojen kehittäminen ja SPG:n oireiden parempi ymmärtäminen. Lisätutkimuksia ja kliinisiä kokeita tarvitaan. 	<p>Henkilökohtainen tuki</p> <ul style="list-style-type: none"> Jotkut SPG:tä sairastavat haluavat ennakoida sairautensa etenemistä, mutta toiset eivät. Tuen pitääkin olla yksilöllistä, ja perustua ihmisten tarpeisiin ja toiveisiin. Myös ne, jotka eivät halua tehdä tarkkoja tulevaisuudensuunnitelmia, voivat hyötyä siitä, että he tapaavat asiantuntijan, joka auttaa heitä hyväksymään sairautensa. Potilaaseen voi vaikuttaa suru entisen terveen minänsä menettämisestä tai he voivat olla vihaisia koska tuntevat olevansa kykenemättömiä tekemään asioita tulevaisuudessa. Kun SPG:tä sairastava henkilö haluaa perustaa perheen, on hyödyllistä keskustella perinnöllisyyslääkärin kanssa eri vaihtoehtojen ja niihin liittyvien riskien ymmärtämiseksi.

<p>Tavoitteet</p>	<p>SPG:tä (ja muita samankaltaisia neurologisia sairauksia) koskeva tietoisuus ja koulutus terveydenhuollon ammattilaisille.</p> <ul style="list-style-type: none"> Lääkäreiden pitäisi pystyä diagnosoimaan SPG - tai ohjata asianmukainen asiantuntija tekemään diagnoosi. Lääkäreiden olisi tiedettävä asiantuntijat, joille SPG:tä sairastavat henkilöt voidaan ohjata - tähän ryhmään kuuluvat todennäköisesti neurologi, fysioterapeutti ja ortoterapeutti. Muita asiantuntijoita saatetaan tarvita, jos esiintyy muita oireita. Koska SPG:hen ei ole parannuskeinoa, psykologinen tuki SPG:tä sairastaville diagnoosin jälkeen voi olla tärkeää. Koska SPG on harvinainen sairaus, voi tuntua eristävältä ja yksinäiseltä tuntea olevansa ainoa, jolla on SPG. Yhteydet asiaankuuluviin yhteisöihin voivat olla tärkeitä näiden tunteiden vähentämisessä. SPG:stä on vaikea löytää tietoa. Siksi on tärkeää antaa ihmisille asianmukaista tietoa oireiden hoitovaihtoehdoista, neuvontapaikoista ja geneettisestä diagnoosista. 	<p>Elämä SPG:n kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> SPG:tä sairastavat saattavat tarvita apua sopivan liikuntarutiinin kehittämisessä ja ylläpitämisessä, jotta he voivat nauttia parhaasta mahdollisesta elämänlaadusta. Rutiineihin voi sisältyä asianmukaisen fysioterapian ja lääkityksen lisäksi myös hyvinvointia, sosiaalisia suhteita ja laajemman SPG-maailman ymmärtämistä koskevia näkökohtia. 	<p>Potilaan vaikutusmahdollisuuksien lisääminen</p> <p>Tietoa SPG:stä voi olla vaikea löytää, ja kolmesta alueesta kertominen voi auttaa vapauttamaan tietoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> tukiverkostoja koskevat tiedot voivat tarjota yhteyksiä muihin SPG:tä sairastaviin henkilöihin, mikä voi auttaa ratkaisemaan arkipäivän ongelmia ja vähentämään yksinäisyyden ja eristyneisyyden tunnetta. ymmärrys nykyisestä tutkimustyöstä voi auttaa ihmisiä näkemään laajemman kuvan ja saada varmuutta siitä, että monet ammattilaiset työskentelevät SPG:n parissa. Tietoja potilasrekistereistä, joiden avulla ihmiset voivat osallistua tutkimushankkeisiin ja pysyä ajan tasalla heidän SPG-tyyppinsä erityisistä uutisista.
--------------------------	---	---	---

SPG Spastinen Paraplegiasairaus

Huomaa, että tietyt termit (esim. kotihoidon, yleislääkärin tai fysioterapian palvelut) eivät ole yhteneväisiä kaikissa EU-maissa ja palvelut saattavat vaihdella maittain. Potilasyhdistykset ja edunvalvontajärjestöt voivat usein tarjota tukea ja resursseja potilaille ja perheille

Vastuuvapauslauseke

ERN-RND nimenomaisesti kieltäytyy kaikista takuista, jotka koskevat myyntikelpoisuutta tai soveltuvuutta tiettyyn käyttöön tai tarkoitukseen. ERN-RND ei ota vastuuta mistään henkilövahingosta tai omaisuusvahingosta, joka aiheutuu tai liittyy näiden tietojen käyttöön, eikä mistään virheistä tai puutteista.

Päivitetty marraskuussa 2022.

